

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО



06 2023 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Громадянське суспільство і проєкти публічної сфери

(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти **бакалавр**
галузь знань **05** Соціальні та поведінкові науки
спеціальність **052** Політологія
освітня програма **«Політичні технології і аналіз політики»**
вид дисципліни – **нормативна**
факультет **філософський**

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету
Протокол № 6 від 16 червня 2023 року

РОЗРОБНИК: **Біденко** Юлія Михайлівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри
політології філософського факультету.

Програму схвалено на засіданні кафедри політології
Протокол № 11 від 15 червня 2023 року

Завідувач кафедри політології, проф.



Олександр ФІСУН

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Політичні технології та аналіз
політики»

Гарант освітньої програми, проф.



Тетяна КОМАРОВА

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету
Протокол № 10 від 14 червня 2023 року

Голова методичної комісії
філософського факультету



Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Громадянське суспільство і проекти публічної сфери” складена відповідно до програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" спеціальності 052 “Політологія” освітня програма «Політичні технології та аналіз політики»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – сприяння формування у здобувачів інтегральної компетентності, знань щодо розвитку громадянського суспільства, яке є умовою становлення демократичних держав, вивчення тенденцій сучасного розвитку громадської сфери в світі та Україні.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни – це формування у здобувачів освіти наступних загальних та фахових компетентностей:

- Здатність застосовувати знання щодо принципів діяльності, повноважень та програм основних міжнародних організацій у практичних ситуаціях;
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій, зокрема роботи із офіційними сайтами організацій, офіційними сторінками в соціальних мережах, вміння працювати з інфографічними матеріалами щодо міжнародної допомоги та співробітництва;
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, таких як акти міжнародного права, заяви, резолюції та комюніке міжнародних організацій, грантовими заявками, статистичними звітами тощо;
- Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, з експертами з інших галузей знань, у тому числі із представниками організацій та фондів
- Спроможність професійно виконувати політико-організаційні, науково-дослідницькі, експертно-аналітичні та консультаційні функції на національному ринку праці.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120 (денне відділення)

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	
Рік підготовки	
4-й	4
Семестр	
7-й	7
Лекції	
20 год.	6
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	8
Самостійна робота	
80 год.	106
Індивідуальні завдання	
Не передбачене	

1.6. Заплановані результати навчання

У результаті вивчення дисципліни «Громадянське суспільство і проекти публічної сфери», згідно освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики» здобувач освіти повинен

знати: основні сучасні концепції громадянського суспільства, співвідношення між демократією та громадянським суспільством, головні види акторів громадянського суспільства, принципи їхньої регуляції з боку держави та механізми впливу на неї;

- свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності (ПРН 06);

- історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення (ПРН 07).

вміти:

- використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності (ПРН 05);
- використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки (ПРН 08);
- застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної науки (ПРН 09).

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні, історичні та режимно-нормативні умови розвитку громадянського суспільства

Тема 1. Теоретичні підходи до визначення сутності громадянського суспільства.

Категорія громадянського суспільства у класичних теоріях (Дж. Локк, Г. Гегель, А. де Токвіль, К. Маркс, Дж. Ст. Мілль, Р. Даль, Г. Алмонд). Історичний аспект становлення громадянського суспільства. Громадянське суспільство та правова держава: взаємодоповнення в умовах демократії. Новітні теорії громадянського суспільства в умовах глобалізації та модернізації (Е. Арато, Дж. Александер, Дж. Кін, Р. Дарендорф, Р. Патнем, Ф. Фукуяма, П. Штомпка)

Тема 2. Структура та функції громадянського суспільства

Підходи до визначення громадянського суспільства: ціннісний, системний та структурно-функціональний погляди. Громадянське суспільство як підсистема політичної системи. Актори та структурні елементи громадянського суспільства. Громадські об'єднання та рухи. Функції громадянського суспільства стосовно держави та громадян.

Тема 3. Особливості стосунків громадянського суспільства та політичної сфери

Публічна політика та публічна сфера – варіанти співвідношення. Інститути сучасного громадянського суспільства: медіа, партії, громадяни та їх об'єднання у виробленні політики. Протест та співпраця з державою: формати взаємодії. Участь громадян у прийнятті рішень: проблеми розробки та втілення інструментів. Дорадчі, контрольні та моніторингові функції ГО. Громадський моніторинг та експертиза

Тема 4. Світові та європейські стандарти та тенденції діяльності інститутів громадянського суспільства

Природа та значення права на свободу об'єднань та супутніх прав. Світова історія конституційно-правового закріплення права на свободу зібрань та об'єднань (Велика Хартія вольностей 1215 р., Конституція США, Швейцарії, Франції). Загальна декларація прав людини (ст. 21). Конвенція про соціальні та політичні права (ст. 7, ст. 11). Громадянство та громадянська культура в ЄС. Рекомендації Ради Європи та практика Європейського суду з прав людини відносно свободи організацій. Аналітичні центри та НУО в ЄС: вплив на політику, умови сталості.

Розділ 2. Розвиток громадянського суспільства в Україні

Тема 5. Українське законодавство в сфері об'єднань громадян

Конституційне закріплення на свободу об'єднань (ст. 36) – можливості та складнощі реалізації. Правовий статус організацій згідно із Законами України. Публічне фінансування громадських проєктів, державні та місцеві гранти. Стратегія розвитку громадянського суспільства до 2026 р. – базові пріоритети та потенціал реалізації. Регіональна та місцева політика щодо громадянського суспільства 2014-2020 та 2021-2026.

Тема 6. Розвиток громадських об'єднань та рухів в Україні

Історія громадянського суспільства в Україні XIX – поч. XX ст. Громадські організації радянської доби (професійні, творчі спілки, комуністичні організації, дисидентський, кооперативний, студентський рухи). Розвиток громадських об'єднань в незалежній Україні – динаміка та тенденції. Громадський сектор України у національних та світових рейтингах (показники довіри, участі та ефективності). Міжнародні, всеукраїнські та місцеві організації: регіональний аспект. Загальні та специфічні функції українських громадських організацій. Громадянське суспільство

під час та після подій 2013-2014 р. Потенціал залучення громадянського суспільства до реформування країни. Роль громадян та організацій у спротиві російській агресії.

Тема 7. Грантрайтинг та проектний менеджмент громадської організації.

Реєстрація громадської організації нормативні вимоги та практичний алгоритм. Стратегічне планування діяльності НУО. Організаційний та кадровий менеджмент громадської діяльності. Бюджетування та фандрайзинг у діяльності громадських організацій. Соціальні проекти: поняття, алгоритм складання та стратегія реалізації.

Тема 8. Інформаційна діяльність громадських об'єднань та кампанії соціальної адвокації.

Інструменти інформаційної діяльності НУО. Мережевий підхід у соціальному інформуванні та мобілізації. Засоби Public Relations у громадській діяльності. Інформаційно-адвокаційні кампанії: визначення та приклади. Новітні механізми діяльності громадянського суспільства за умов глобалізації та інформаційному суспільстві

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		сем	сп	інд	лаб	л		сем	сп	інд	лаб	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні, історичні та нормативні умови розвитку громадянського суспільства												
Тема 1. Теоретичні підходи до визначення сутності та функцій громадянського суспільства	16	2	2	12			14	1		13		
Тема 2 Структура та функції громадянського суспільства	16	2	2	12			16	1	2	13		
Тема 3. Особливості стосунків третього сектору та політичної сфери	18	4	4	10			16		2	14		
Тема 4. Світові та європейські стандарти та тенденції діяльності громадянського суспільства	16	2	2	12			12	2		12		
Разом за розділом 1.	66	10	10	46			58	4	4	52		
Розділ 2. Розвиток громадянського суспільства в Україні												
Тема 5. Українське законодавство в сфері об'єднань громадян	12	2	2	8			12			12		
Тема 6 Розвиток громадських об'єднань та рухів в Україні	14	4	2	8			12	1	1	10		
Тема 7. Організаційний та проектний менеджмент громадської організації	12	2	2	8			12	1		11		
Тема 8. Інформаційна діяльність громадських об'єднань та кампанії соціальної адвокації за умов глобалізації	12	2	2	8			14		1	13		
Заліковий контроль	4		2	2			12		2	10		
Разом за Розділом 2	54	10	10	34			62	2	4	54		
УСЬОГО	120	20	20	80			120	6	8	106		

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин	
		денна	заоч.
1	Теоретичні підходи до визначення сутності та функцій громадянського суспільства	2	
2	Визначення, структура та функції третього сектору	2	2
3	Особливості стосунків інститутів третього сектору та політичної сфери	4	2
4	Світові та європейські стандарти та тенденції діяльності громадянського суспільства	2	
5	Українське законодавство в сфері об'єднань громадян	2	1
6	Розвиток громадських об'єднань та рухів в Україні	2	
7	Організаційний та проектний менеджмент громадських об'єднань	2	
8	Інформаційна діяльність громадських об'єднань та кампанії соціальної адвокатури	2	1
9	Підсумковий контроль (залік)	2	2
Разом		20	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	К-сть годин	
		денна	заоч.
1	Підготовка доповідей за темою історії становлення громадянського суспільства та теоретичних підходів до нього. Опрацювання рекомендованої літератури / першоджерел	12	13
2	Пошук визначень громадянського суспільства у словниково-енциклопедичних та науково-методичних джерелах. Розроблення студентами власної моделі та структури третього сектору. Підготовка схеми та аргументів	12	13
3	Пошук визначення публічної політики та впливу на неї громадянського суспільства у запропонованій літературі. Підготовка доповідей щодо 1) змісту публічної політики; 2) генезису уявлень про співвідношення громадянського суспільства та держави у європейській і північноамериканській політичній науці; 3) механізмів впливу громадян на а) державному, б) місцевому рівні на основі НПА та е-інструментів	10	14
4	Опрацювання документів міжнародного права (Декларації ООН з належного врядування, Конвенції з прав людини та основоположних свобод Ради Європи, Принципів регуляції НДО Ради Європи та практики ЄСПЛ (кейси НДО, свободи висловлювань)	12	12
5	Порівняльний аналіз вітчизняного законодавства щодо а) громадських організацій; б) професійних спілок; в) благодійництва г) волонтерства. Підготовка письмових доповідей та аналітичних записок	8	12
6	Опрацювання статистичної інформації щодо структури громадських організацій України. Звернення до соціологічних досліджень та міжнародних рейтингів з оцінки спроможності ГС та рівня свобод в Україні. Вивчення становища молодіжних об'єднань та студентського самоврядування (аналіз сайтів ВНЗ). Підготовка есе на теми щодо громадянського суспільства у подіях 2013-2017 рр.	8	10
7	Вивчення літератури із проектування та грантрайтингу. Підготовка типового стратегічного плану НУО або опису проектної пропозиції для організацій-донорів (у т.ч. органів державної влади та місцевого самоврядування)	8	11
8	Практичний аналіз інформаційних інструментів громадських інститутів. Моніторинг соціальних мереж і медіа щодо діяльності НУО. Опрацювання літератури з теми "Громадянське суспільство, що глобалізується"	8	13
9	Підготовка до заліку	2	10
Разом		80	106

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи навчання

Основними методами навчання є лекційні та семінарські заняття за темами дисципліни. Викладення лекційного матеріалу здійснюється із використанням медіапрезентацій, відеоматеріалу з проблематики міжнародних організацій, використання експрес-дискусій та онлайн-застосунків під час інтерактивних лекцій (колаборативні дошки padlet, опитування, експрес-тести, групові інтерактивні вправи – nearpod.com та kahoot.it). Під час проведення семінарських занять використовуються такі методи та технології викладання, як виступи студентів з доповідями за темою семінару, вивчення прикладів (case-study), презентація студентами інфографіки та аналітичних записок (брифів) щодо поточного стану донорської допомоги за напрямками політики в Україні, групові дискусії за ключовими питаннями, командні дебати в малих групах, вебінари із запрошеними практиками – співробітниками громадських організацій та фондів, що діють в Україні.

Під час самостійної роботи здійснюється опрацювання студентами наукових праць, присвячених проблематиці міжнародних відносин, аналітичних звітів міжнародних організацій та органів влади, збір та обробка інформації щодо діяльності міжнародних організацій з відкритих джерел, написання есе, брифів, створення мультимедійних презентацій та інфографіки, а також підготовка індивідуального завдання за обраною студентом темою.

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни застосовуються поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також, передбачено вхідний контроль (тестування) та контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу у вигляді оцінювання змісту та презентації аналітичного проекту.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях, у формі виступів здобувачів з доповідями, участі у дебатах та модерованих групових дискусіях, а також при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях та участі магістрантів у семінарах із запрошенням практиків – співробітників міжнародних організацій та фондів. За умов змішаного навчання семінари з практиками проводяться у форматі вебінару або в аудиторії – у форматі майстер-класу чи модерованої дискусії.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студентів. Він проводиться у письмовій формі у вигляді заліку (за дворівневою шкалою оцінювання). Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни.

8. Схема нарахування балів

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю, у т.ч. контрольної роботи – індивідуального завдання, та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Залікова робота	Сума	
Розділ 1					Розділ 2				Контр. робота, передбачена навч. планом			Індив. завдання
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	15	60	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5				

Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність освоєння знань та набутих навичок на лекціях та практичних заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, активність роботи на практичних заняттях, рівень знань за результатами опитування, експрес-тестування на практичних заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

За виступ на практичному занятті здобувач може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого здобувача) до 5 (повіділь-презентація, що містить розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів
Загальна максимальна сума балів за роботу в семестрі складає **60** балів.

Критерії оцінювання роботи протягом семестру

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань,

	неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.
--	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Студент допускається до складання заліку за умов набрання 15 балів та виконання контрольної роботи – індивідуального аналітичного завдання.

Максимальна сума балів за залік складає **40**.

Критерії оцінювання залікової роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Здобувач цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

Шкала оцінювання

9.	Сума балів за всі види діяльності протягом практики	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
	90–100	зараховано
	70–89	
	50–69	
	1–49	не зараховано

Рекомендована література

Основна література:

- 1) Bidenko Yu.M. Financial Sustainability of Ukrainian Civil Society: Key Perspectives and Challenges. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології*. 2019. Вип. 36. С 24-37
- 2) Boulègue Mathieu, Lutsevych Orysia. 'Resilient Ukraine. Safeguarding Society from Russian Aggression'. *Chatham House, June 2020*. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-06-09-resilient-u...>
- 3) Christina Kiel, "How Transnational Advocacy Networks Mobilize: Applying the Literature on Interest Groups to International Action," *Josef Korbel Journal of Advanced International Studies*. 2011. Issue3 (Summer 2011): pp. 77-101. URL: <https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=advancedintlstudies>
- 4) Адвокаційна діяльність та некомерційне лобіювання в Україні: посібник. Прокопенко О.В. Київ: 2017. 82 с. <https://platforma-msb.org/category/bo-academy/advocacy-activities/>
- 5) Арато Е. Коен Дж. Відродження, занепад і реконструкція концепції громадянського суспільства. *Політична думка*. 1996. № 1.
- 6) Бойчук, М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії. Київ : ТОВ "Атлант ЮЕмСі", 2017. 207 с.

- 7) Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. Львів, Літопис, 2000. 318 с.
- 8) Говорухіна М. Стратегічна комунікація у громадських організаціях. К. Зміна, 2019. 144 с.
- 9) Громадянське суспільство в Україні : збірка нормативних актів та статей / Авт.-уклад. М.Ставнійчук, В. Кулік . Київ : ПРООН, 2016 . 90 с.
- 10) Звіт Національного Інституту стратегічних досліджень "Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні" :аналіт. доп. К. : НІСД, 2017. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/XXI-e3446.pdf>.
- 11) Інституційна адвокація: дослідження практик зміцнення зв'язків з урядами. Caritas Europa. 2020. Переклад: Ольга Кривицька. Ясиневич Я.Я. 82 с.
- 12) Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях та неklasичних інтерпретаціях: монографія / А. Карась. – Львів: Кальварія, 2003. 342 с.
- 13) Кек, Маргарет Е. та Сіккінк, Кетрін. Активісти без кордонів: мережі адвокації в міжнародній політиці. Cornell University, 2018. Press URL: <https://web.stanford.edu/class/polisci243b/readings/v0002555.pdf>
- 14) Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Монографія. Львів: Червона Калина, 2002. 213 с.
- 15) Основи грантрайтингу та управління проектами в публічній сфері : метод. рек. для органів влади та недерж. орг-цій. Авт. кол.: В.В. Белявцева, А.І. Гнатенко, О.С. Зінченко та ін. ; за заг. ред. О.В. Кулініча. Харків: Золоті сторінки, 2019. 148 с.
- 16) Роль міжнародних організацій у діяльності інститутів громадянського суспільства в Україні : аналіт. доп. Кудряченко А. І. (керівник авт. кол.) та ін. ; Держ. установа "Ін-т всесвіт. історії НАН України". - Київ : Ін-т всесвіт. історії, 2017. 87 с.
- 17) Фукуяма Ф. Соціальний капітал / Ф. Фукуяма ; пер. с англ. Л. Шевчук. Часопис «Ї». 2008. № 58. <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuyama.htm>

Допоміжна література:

- 1) Behn R. Rethinking Democratic Accountability / R.D. Behn. – Washington: Brookings, 2021. 317 p.
- 2) Diamond Larry What Civil Society Can Do to Develop Democracy <https://diamond-democracy.stanford.edu/speaking/speeches/what-civil-society-can-do-develop-democracy>
- 3) Human Rights Watch 2021 Report. URL: https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2021/01/2021_hrw_world_report.pdf
- 4) Pollit C. Public Management Reform: a comparative analysis / C. Pollit, G. Bouckaert. Oxford : University Press, 2020. 345 p.
- 5) Біденко Ю.М. Громадські консультації та експертиза: демаркація інструментів та проблеми застосування в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології. 2018. Вип. 33. С. 50-59.
- 6) Біденко Ю.М. Публічні консультації як інструмент впливу громадянського суспільства на формування політикию Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології. 2017. Вип. 32. С. 41-48.
- 7) Досвід регулювання конфліктів в світі. Уроки для України. Аналітичний центр «Нова Європа». 2017. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Conflict- Lessons-for-Ukraine_01-36_ukr.pdf
- 8) Кін Джон. Глобальне громадянське суспільство? (вступна частина). *Foreign Affairs*. 2003. №1. <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/2003-11-01/global-civil-society>
- 9) Локк Дж. Два трактати про врядування. К.: "Основи", 2001. 265 с.
- 10) Паливода Л. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002-2021 роки: Звіт за даними дослідження ТЦ "Каунтерпарт". Київ: ТОВ «Видавничий Дім «КуПол», 2021. 118 с.
- 11) Патнам Р. Творення демократії. Традиції громадянської активності в сучасній Італії. / Р. Патнем, Р. Нанетті; пер з англ. К. : Основи. 2001. 300 с.

Закони України та міжнародні акти

- Конституція України від 28.06.1996 (зі змінами 22.02.2021)
- "Про об'єднання громадян" від 16.06.1992,
- "Про громадські об'єднання" від 22.03.2012
- "Про благодійну діяльність та благодійні організації" від 05.07.2012
- "Про волонтерську діяльність" від 19.04.2011
- "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" від 15.09.1999,

- "Про молодіжні та дитячі громадські організації" від 1.12.1998
 - Стратегія розвитку громадянського суспільства в Україні до 2020 р.;
 - Стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки.
 - Загальна декларація прав людини (ООН, 1948). Міжнародні договори України. Декларації, документи: Збірник. К., 1992.
 - Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Офіційний вісник України. 1998 р. № 13, / № 32 від 23.08.2006 . Ст. 270.
 - Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина // Відомості Верховної Ради УРСР. 1976. № 17. Ст. 291
- Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації. Указ Президента України від від 24.03.2014. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>
- Молодь: її права та соціальне становлення в сучасній Україні: Розяснення Міністерства юстиції України від 13.09.2012. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0032323-12>

Інформаційні ресурси

Офіційні сайти державних органів влади в Україні:

- <http://www.president.gov.ua> – Офіційне Інтернет-представництво Президента України
- <http://rada.gov.ua> – Офіційне Інтернет-представництво Верховної Ради України
- <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал
- <http://www.mfa.gov.ua> – Офіційне Інтернет-представництво Міністерства закордонних справ
- <http://decentralization.gov.ua/> - Офіційний інформаційний ресурс з реформи децентралізації
- <http://www.ombudsman.gov.ua/> Уповноважена ВРУ з прав людини

Електронні ресурси неурядових організацій,

аналітичних установ та центрів дослідження громадської думки:

- | | |
|-------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| - http://rpr.org.ua/ | http://www.irf.ua/ |
| - http://medialaw.kiev.ua/ | http://osvita.mediasapiens.ua/ |
| - http://imi.org.ua/law | www.cvu.org.ua |
| - http://www.coe.kiev.ua/ | www.dif.org.ua |
| - http://pravo.org.ua/ | www.icps.com.ua/ |
| - http://ipo.org.ua/ | http://www.prostir.ua/ |

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Науково-методичні видання кафедри політології:
http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/staff_pol/navchannja/pol_metodichka.html
 Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Політологія»
<http://periodicals.karazin.ua/politology>

Google Classroom, відео лекцій, лекційні і допоміжні матеріали з дисципліни «Третій сектор і грантрайтинг» 2022/2023 н.р. <https://classroom.google.com/c/NTQ1NzE2NDc1NzZMw?cjc=btoaglb>

11. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі запровадження карантинних обмежень через пандемію)

В умовах дії воєнного освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

- *дистанційно* (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття, також надаються записи лекцій на каналі Youtube;
- *дистанційно* на платформі на платформі Zoom проводяться практичні (семінарські) заняття в режимі реального часу із застосуванням допоміжних онлайн платформ (padlet – інтерактивна дошка, pearpod – опитування, експрес-тести, колаборативна дошка, інтерактивні вправи, kahoot – експрес-тестування, вхідний контроль);
- *змішане навчання*: лекційний контент (презентації, відео, основна та допоміжна література за курсом) а також консультації, перевірка змістовної частини індивідуального завдання та контроль самостійної роботи здійснюється на платформі **Google Classroom**

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень, подовження дії воєнного стану з заборонаю відвідування ЗВО здобувачам денної форми навчання надається можливість скласти залік в письмовій формі дистанційно.